

<https://doi.org/10.52449/1857-4114.2021.38-2.10>

CZU: 373.947: 373.037.1

ORIENTAREA PROFESIONALĂ APLICATIVĂ A EDUCAȚIEI FIZICE LICEALE DE PROFIL TEHNOLOGIC: PROBLEME ȘI PERSPECTIVE

Suruciuc Bogdan¹

¹*Liceul Tehnologic "Elie Radu", Botoșani, România*

Rezumat. În cadrul prezentei cercetări a fost efectuat un studiu, care vizează perfecționarea procesului de educație fizică din învățământul liceal de profil tehnologic, orientat spre pregătirea fizică profesional-aplicativă a viitorului specialist din domeniu. Pe baza abordărilor tradiționale și a celor actuale din domeniul teoriei și practicii pregătirii fizice profesionale aplicative la diferite niveluri de învățământ, precum și luând în considerare caracteristicile psihofizice și psihosociale ale personalității elevilor, am identificat potențialul educațional al educației fizice din ciclul treptei de liceu, ce ține de perspectiva orientării profesionale aplicative a acestuia pentru profilul tehnologic. Factorii principali care au servit la determinarea caracterului influențelor pedagogice formative ale procesului de educație fizică profesional-aplicative au devenit componentele structural-funcționale profesiografice de bază în contextul calităților psihofizice, al deprinderilor motrice și al însușirilor psihosociale necesare specialistului pentru realizarea obiectivelor socioprofesionale.

Cuvinte-cheie: liceu, educație fizică, pregătire fizică profesională aplicativă, dezvoltare fizică, calități fizice, deprinderi psihomotrice, profesiogramă.

Introducere. Conform recomandărilor Parlamentului European și ale Consiliului Uniunii Europene, educația în ansamblu ar trebui să ofere cetățenilor o gamă largă de competențe, inclusiv capacitatea de abordare creativă a oricărei sarcini profesionale, gândire critică, potențialul de a rezolva un spectru larg de probleme din sfera socioprofesională, de a lua decizii independente, de a evalua riscurile și de a administra constructiv propriile sentimente. În cadrul învățământului neprofesional de educație fizică, o importanță majoră o are evidențierea competențelor-cheie, printre care sunt conștientizarea nevoilor proprii și identificarea resurselor pentru depășirea obstacolelor emergente în calea succesului profesional, care se realizează prin creșterea motivației și încrederii în forțele esențiale proprii ale fiecărui elev. Formarea abilităților de învățare/instruire trebuie să includă o

anumită capacitate de concentrare asupra scopurilor stabilite, de reflectare operativă și adecvată a condițiilor variate, de evaluare corectă și obiectivă a rezultatelor activităților educaționale proprii.

Procesul de instruire/învățare ar trebui să fie construit astfel, încât să creeze șanse egale pentru acțiunile independente și munca în echipă. Competența-cheie include un "sentiment de antreprenoriat", bazat pe cunoștințele speciale, abilitățile de planificare, autoorganizare și pe abilitățile ulterioare de analiză, delegare, de comunicare și de cooperare. Astfel, se preconizează rezultatele politicilor în domeniul învățământului, inclusiv în educația fizică nonprofesională, în cadrul căreia obiectivul principal constă în pregătirea profesională orientată a elevului printr-o abordare de competență [8].

În același timp, problema esențială a sistemului educațional actual în multe țări din

lume este lipsa unei relații adecvate între competențele existente ale absolvenților și cerințele angajatorului. În ciuda încercărilor repetate de a revizui documentele actuale care reglementează conținutul procesului educațional, inclusiv la disciplina "Educație fizică", se menționează peste tot supraîncărcarea componentei practice arhaice a curriculumurilor, unde există o complexitate excesivă a materialului educațional, lipsa conexiunilor interdisciplinare, claritatea în structurarea conținutului programei după ani de studii, continuitatea procesului de formare a competențelor, nu există posibilitatea aplicării pe larg a abilităților obținute în viitoarele sfere personale, sociale și profesionale, lipsește mecanismul de evaluare obiectivă a performanțelor absolventului.

Toate încercările de modernizare a curriculumurilor în educația fizică n-au avut un impact semnificativ asupra motivației liceenilor de a practica activitățile de educație fizică și, ca rezultat, nu-și regăsesc o reflectare adecvată, ce ține de performanțele psihofizice și funcționale ale personalității elevului din cadrul învățământului liceal cu profil profesional industrial [13].

Scopul cercetării constă în determinarea perspectivelor de conturare a orientării profesional-aplicative a educației fizice din învățământul liceal cu profil tehnologic.

Obiectivele cercetării:

1. Studiarea caracteristicilor psihofizice și sociopsihologice ale personalității elevului din ciclul liceal.

2. Identificarea mijloacelor și metodelor eficiente ale educației fizice profesional-aplicative în cadrul disciplinei "Educație fizică" din liceele cu profil tehnologic.

Metodele de cercetare: analiza teoretică și generalizarea datelor din literatura de specialitate; proiectarea; compararea; abstractizarea.

Rezultatele cercetării. Conform caracteristicilor biologice, vârsta liceenilor coincide cu sfârșitul preadolescenței și, potrivit psihologilor, cu începutul vârstei

adulte. În perioada de adolescență, procesele de creștere și formare a corpului se încheie, valorile finale obțin dimensiuni constante. Perfecționarea fizică ulterioară depinde într-o măsură nesemnificativă de ereditate și mai mult de factorii de mediu, inclusiv de orientarea educației fizice. Complicația sferei sociale și a activității de muncă, în care un adult este implicat astăzi, conduce în mod inevitabil la mărirea termenului de studii, eliminarea perioadelor de formare, permițându-le tinerilor să se autoidentifice, încercând diferite roluri profesionale. Cu toate acestea, prelungirea timpului de socializare ar trebui să contribuie la o extindere a oportunităților de formare. Acest fapt impune obligații speciale și educației fizice liceale [2].

Scheletul adolescentului atinge nivelul de maturitate, totuși procesul de îmbunătățire a funcționalității poate dura până la 25 de ani. Până la mijlocul perioadei adolescenței, procesele de reglare nervoasă și umorală a funcției inimii se stabilizează. Practicarea activă a exercițiilor fizice creează condiții favorabile pentru creșterea abilităților funcționale ale sistemelor cardiovascular, respirator și hormonal. Rezistența musculară la îndeplinirea eforturilor dinamice de către adolescent corespunde indicatorilor respectivi ai unui adult. De asemenea, la 17 ani rezistența statică atinge valori maxime. Perioada de refacere după efort fizic rămâne mai îndelungată comparativ cu cea a adulților [2].

În perioada adolescenței influența exterioară și interioară a hormonilor sexuali asupra motivației și conduitei adolescentului rămâne semnificativă. În plan fiziologic, vârsta adolescentă nu mai este atât de extremă ca perioada de pubertate, cu toate acestea, tranziția la vârsta adultă nu este încă finalizată. La finele vârstei de adolescență se perfecționează interacțiunea cortexului departamentelor creierului și a subcortexului. Se finalizează morfogeneza structurilor asociative în segmentele frontale ale cortexului creierului, care asigură formarea conștiinței de sine și manifestarea unor emoții complexe.

Locul principal este ocupat de factori sociali, care predomină asupra celor biologici în perfecționarea abilităților mentale. Intellectul adolescentului în ansamblu joacă rolul unui liant între organismul biologic și portretul personalității ca parte a societății [3]. Astfel de neoplasme psihologice sunt observate ca atitudini față de muncă, conștientizarea propriei individualități și dorința de unicitate. În sfera motivațională, predomină motivele bazate pe autodeterminarea profesională. O importanță deosebită o are construirea relațiilor cu persoanele care prezintă interes din punct de vedere profesional, de asemenea, se dezvoltă activ motivația succesului. Dorința de autoactualizare a adolescentului poate fi principalul motor al activității și comportamentului în ansamblu. Anume în adolescență se formează cele mai stabile calități ale individului, care ulterior creează baza pentru orientarea acestuia și structura valorică-semantică ca un întreg [10].

Adolescentul are de făcut o alegere dificilă dintre plăcerile vieții de adolescent și decizi de a urma studiile, ignorând unele aspecte ale tinereții în favoarea creșterii profesionale și dezvoltării unei cariere de succes. În general, componenta senzitivă a vârstei de adolescență este inseparabilă de formarea profesională a personalității, pentru care tinerii au toate pârghiile: indicatorii anatomo-fiziologici, care sunt la nivelul unei persoane adulte, participarea reală la vârsta adultă, individualizarea în comunicare, abilitatea de a-și evalua dorințele și faptele, principiile și propria reprezentare a Eului, idealurile morale durabile, dorința de a-și face planuri de viață și de implementare a lor, aptitudinea de a fi responsabil pentru alegerea lor. Formarea profesională organizată optim poate deveni un stimulent puternic pentru formarea neoplasmelor psihologice inerente vârstei tinere [5].

Analiza cercetărilor actuale indică o căutare activă pentru rezolvarea problemei eficienței scăzute a educației fizice a elevilor

de 15-16 ani. Potrivit experților, anume la această vârstă este eficientă implementarea obiectivelor de formare fizică profesională aplicativă, care asigură calificarea corespunzătoare a viitorului specialist. Un aspect deosebit îl constituie elaborarea programelor speciale de formare fizică profesional-aplicativă, alcătuite pe baza utilizării acțiunilor specifice identificate, care sunt deosebit de valoroase pentru utilizarea în operațiunile de producție ulterioare. De asemenea, există lucrări în care sunt abordate problemele ce țin de elaborarea sau perfecționarea sistemului de evaluare a nivelului de formare a competențelor sau calităților motorice profesionale. De exemplu, scalele vitezei sau calității operațiunilor de producție efectuate, gradul de independență în rezolvarea sarcinilor profesionale. Un aspect deosebit îl reprezintă studiile privind elaborarea sau perfecționarea profesiogramelor pentru diferite specialități.

Menționăm faptul că deja există experiență în construirea unei pregătiri fizice profesionale aplicative a viitorilor programatori de tehnologie de calcul. Pe baza profesiogramei se propune includerea la orele de educație fizică a cel puțin 50% din mijloacele de orientare profesional-aplicativă pentru îmbunătățirea indicatorilor: viteza de restructurare a acțiunilor motrice, stabilitatea, tempoul și ritmul acțiunii motrice, orientarea în spațiu și stabilitatea vestibulară, rezistența generală și statică, memoria operațională și de lungă durată, gândirea și toate tipurile de atenție [4].

Programele de educație fizică pentru liceele cu profil tehnologic pot fi elaborate, ținând cont de însușirea pe etape a priceperilor și deprinderilor de semnificație profesională. De exemplu, pregătirea profesional-aplicativă a inginerilor și a constructorilor este implementată treptat, distribuită uniform în anii de studii. În cadrul semestrului, sarcina didactică este grupată în compartimente: teoretic, metodic-practic și de control. Programa poate include o componentă motivațională, ce vizează activarea studenților

și luarea în considerare a preferințelor acestora. Testarea de control se finalizează prin evaluarea nivelului pregătirii psihofizice. Această abordare poate fi pusă în aplicare în cadrul părții de bază a programei de educație fizică, fără mărirea orelor academice alocate disciplinei [7].

După exemplul pregătirii maiștrilor de construcție, pregătirea fizică profesional-aplicativă poate fi organizată pe baza unei abordări complexe. Se propune să lucreze în mai multe blocuri. Unitatea medicală este responsabilă pentru evaluarea și monitorizarea sănătății, blocul sociopsihologic efectuează diagnosticul profesional al calităților psihosociale și corecția acestora, unitatea asanativă (efectiv pedagogică) realizează procesul de pregătire fizică profesional-aplicativă, iar în cadrul blocului sportiv se desfășoară activitățile sportive [1].

Aplicarea cu un scop determinat a activităților sportive în cadrul disciplinei "Educația fizică", dacă acestea sunt apropiate de obiectivele educaționale și au tendința de dezvoltare a calităților profesionale importante, poate, de asemenea, să aibă un efect pozitiv. Astfel, pregătirea specialiștilor cu profil tehnic poate fi mai eficientă cu condiția utilizării aparatelor și treajelor speciale pentru dezvoltarea calităților fizice necesare specialistului pentru realizarea operațiunilor profesionale [6].

Încercările de succes se fac pentru a crea metode complexe de diagnosticare și testare a indicatorilor psihofizici ai elevilor în specialități tehnice în cadrul orelor de educație fizică. Diagnosticarea sistemică poate include modelul individual, tipologic, psihofiziologic și funcțional al personalității studenților. Această abordare permite diferențierea studenților în departamentele educaționale, identificarea elevilor și a candidaților cu mai multe perspective, diagnosticarea stării organismului, inclusiv a stărilor de stres, identificarea nivelului de adaptare la studiu și la viitoarele activități profesionale, identificarea grupului de risc, analiza

compatibilității interpersonale în grupele academice [9].

O gamă largă a mijloacelor de educație fizică poate fi utilizată pentru educarea personalității, a inițiativei, a abilității de rezolvare a situațiilor de conflict, a creativității în muncă, a capacității de autoorganizare a liceenilor din învățământul profesional de profil. Destul de actuală este problema aplicării jocurilor dinamice, a sporturilor naționale, sărbătorilor tradiționale. De asemenea, este importantă includerea sarcinilor creative, de exemplu alcătuirea complexelor de exerciții. Îmbunătățirea conexiunilor interdisciplinare se realizează prin intermediul unor pauze de educație fizică, al exercițiilor pentru relaxare, care pot fi utilizate ulterior la locul de muncă. Sunt elaborate programe speciale digitale pentru verificarea disponibilității profesionale: cunoștințele teoretice și metodologice în domeniul pregătirii fizice profesional-aplicate [11].

Până în prezent, sunt elaborate tehnologii pedagogice speciale menite să stimuleze adaptabilitatea la diferite condiții nefavorabile de producție prin creșterea indicatorilor nivelului de pregătire fizică al liceenilor din învățământul cu profil tehnologic. Pe baza profesiogramei specialistului se stabilesc segmentele corpului unui lucrător care realizează un efort semnificativ în procesul operațiunilor profesionale. Pentru aceste segmente ale corpului se alcătuiesc complexe de exerciții fizice, precum și tehnici de masaj în vederea pregătirii pentru muncă sau a refacerii după un program de lucru [12].

O importanță deosebită pentru lucrătorii de profil tehnologic o are nivelul de coordonare a mișcărilor. Există o practică de "imersie" a studenților în condiții cât mai apropiate de cele profesionale, și anume: îndeplinirea mișcărilor de coordonare complexă pe fondul oboselei. Se consideră că oboseala provoacă o persoană să găsească modalități mai raționale (mai economice) de a realiza sarcinile motrice. În acest scop, se aplică metoda de antrenament în circuit în funcție de condiții, din care pe patru

"stații" se execută exercițiile orientate spre formarea uneia dintre abilități și pe ultima, pe cea de-a cincea "stație", este necesară îmbinarea tuturor exercițiilor pentru exactitate, viteză, raționalitate și inventivitate în complex. La fiecare ședință sarcinile ar trebui să aibă un aspect de noutate pentru elevi. De asemenea, pentru dezvoltarea detentei speciale pot fi folosite jocuri dinamice și sportive [14].

Absolvenții liceelor cu profil tehnologic, de obicei, la locul de muncă folosesc în mod activ lucrul manual. Dexteritatea manuală, detenta motrice, exactitatea mișcărilor manuale, absența tremorului mâinilor, forța mâinilor și degetelor - toate acestea sunt calitățile asupra cărora atrag atenția profesorii de educație fizică în scopul pregătirii bune a elevilor pentru viitoarele activități profesionale [15]. De asemenea, pentru acești angajați este caracteristică manifestarea memoriei speciale (memorarea numerelor, a formelor geometrice), gândirea imaginară, comutarea atenției, vederea acută și auzul. În sarcinile de pregătire fizică profesional-aplicativă se include în acest caz o varietate de mijloace care vizează dezvoltarea în complex a calităților fizice și cognitive. Aceste sarcini se rezolvă cu succes prin jocurile dinamice și sportive, sarcini speciale de jocuri pentru memorie, inteligență, abilități motorii fine, atenție. Având în vedere vârsta liceanului, anume formatul jocului de practicare a exercițiilor fizice poate fi cel mai popular pentru elevi.

Concluzii:

1. Caracteristicile psihofizice și sociopsihologice ale personalității liceanului ne permit construirea unui proces de educație fizică profesional-aplicativă, luând în considerare maturitatea biologică. Eforturile fizice recomandate pot fi la același nivel ca cele pentru adulți. Proprietățile sistemului nervos sunt în armonie cu prescripțiile sociale. La această vârstă abilitățile intelectuale ale personalității ating apogeul dezvoltării.

Personalitatea adolescentului are o orientare bine pronunțată pentru activitățile socioprofessionale. În acest sens, se creează cele mai favorabile condiții pentru autodeterminarea profesională, dezvoltarea calităților profesionale importante, utilizarea resurselor interne de personalitate pentru începerea încadrării cu succes în sfera profesională.

2. Tehnologiile moderne de producție reprezintă un factor complex, ceea ce determină cerințele deosebite față de conținutul pregătirii fizice profesional-aplicative a liceenilor din instituțiile cu profil tehnologic. Publicațiile actuale indică faptul că organizarea educației fizice în liceele de profil ar trebui să se bazeze pe profesiograma specialistului. Activitățile educaționale de educație fizică ar trebui să fie orientate spre menținerea și perfecționarea nivelului de sănătate psihofizică a viitorilor angajați, spre o creștere semnificativă a motivației de a practica exercițiile fizice, care, în cea mai mare parte, ar trebui să fie prezentate prin sarcinile pentru dezvoltarea calităților motrice, psiho-sociale și intelectuale profesionale. Compartimentul obligatoriu ar trebui să fie controlul asupra stării de pregătire motrice și psihosocială pentru activitățile profesionale.

3. Având în vedere particularitățile activităților profesionale ale absolvenților liceelor de profil tehnologic, mijloacele cele mai promițătoare de pregătire fizică profesional-aplicativă ar trebui să fie exercițiile de dezvoltare a dexterității manuale speciale, de formare a unui nivel înalt al forței și rezistenței brațelor și picioarelor, a zonei corsetului, a stabilității vestibulare, a rezistenței generale, sporirea nivelului de dezvoltare a atenției, memoriei, gândirii și funcționalității analizatorilor optic și auditiv. Pentru elevii de vârsta adolescenței este necesară și actuală includerea jocului și a metodei competiționale, precum și desfășurarea activităților sportive extracurriculare bazate pe preferințele elevilor înșiși.

Referințe bibliografice:

1. Бахов, Д.Е. (2009). Формирование профессионально-прикладной физической культуры личности будущих мастеров общестроительных работ: автореф. дисс. канд. пед. наук. Майкоп. 26 с. [Bakhov, D.E. (2009). Formation of professional and applied physical culture of the future specialists personality of general construction works: Report diss. Maykop. 26 p.]
2. Безруких, М.М., Сонькин, В.Д., Фарбер, Д.А. (2003). Возрастная физиология: (Физиология развития ребенка): Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений. Москва: «Академия». 416 с. [Bezrukikh, M.M., Sonkin, V.D., Farber, D.A. (2003). Age physiology: (Physiology of child development): Manual for higher education students. Moscow: „Akademia”. 416 p.]
3. Выготский, Л.С. (2008). Собрание сочинений. Т. 2. Москва: Директ-Медиа. 1095 с. [Vygotsky, L.S. (2008). Collected Works. T. 2. Moscow: Direct-Media. 1095 p.]
4. Давиденко, А.И. (2005). Организация и содержание профессионально-прикладной физической подготовки студентов технических вузов. автореф. дисс. канд. пед. наук. Краснодар. 28 с. [Davidenko, A.I. (2005). Organization and content of professional-applied physical training of students of technical universities: Report diss. Krasnodar. 28 p.]
5. Зеер, Э.Ф. (2013). Психология профессионального образования: учебник для студ. учреждений высш. проф. образования. Москва: «Академия». 416 с. [Zeer, E.F. (2013). Psychology of vocational education: a textbook for higher education students. Moscow: "Akademia". 416 p.]
6. Каленикова, Н.Г. (2004). Конструктивная методика профессионально-прикладной физической подготовки средствами пауэрлифтинга студентов технического университета: автореф. дисс. канд. пед. наук. Смоленск. 20 с. [Kalenikova, N.G. (2004). Constructive methodology of professional-applied physical training by means of powerlifting for students of a technical university: Report diss. Smolensk. 20 p.]
7. Каравашкина, О.В. (2000). Профессионально-прикладная физическая подготовка студентов в вузах строительного профиля: дисс. канд. пед. наук. Москва. 157 с. [Karavashkina, O.V. (2000). Professional-applied physical training of students in the construction specialized universities: PhD thesis. Moscow. 157 p.]
8. Ключевые компетенции для обучения в течение всей жизни – европейские рамочные установки. Режим доступа: <http://adukatar.net/klyuchevy-e-kompetentsii-dlya-obucheniya-v-techenie-vsej-zhizni/> [Key competencies for lifelong learning - European framework settings. Access mode: <http://adukatar.net/klyuchevy-e-kompetentsii-dlya-obucheniya-v-techenie-vsej-zhizni/>]
9. Колокатова, Л.Ф. (2008). Дидактическая система информационной поддержки психофизической подготовки студентов технических вузов: автореф. дисс. докт. пед. наук. Москва. 51 с. [Kolokatova, L.F. (2008). Didactic system of information support for psychophysical training of students of technical universities. Report diss. 51 p.]
10. Маслоу, А. (2019). Мотивация и личность. 3-е изд. СПб.: Питер. 400 с. (Серия «Мастера психологии»). [Maslow, A. (2019). Motivation and personality. 3rd ed. St. Petersburg: Piter. 400 p. (Series "Masters of Psychology")]
11. Садыкова, Г.С. (2010). Гуманизация профессионально-прикладной физической подготовки студентов высших технических учебных заведений: автореф. дисс. канд. пед. наук. Казань. 26 с. [Sadykova, G.S. (2010). Humanization of professional-applied physical training of students of higher technical educational institutions: Report diss. Kazan. 26 p.]
12. Степанян, И.В. (2005). Организационно-методические аспекты профессионально-прикладной физической подготовки в средних специальных учебных заведениях. автореф.

дисс. канд. пед. наук. Москва. 24 с. [Stepanyan, I.V. (2005). Organizational and methodological aspects of professionally applied physical training in secondary specialized educational institutions: Report diss. 24 p.]

13. Стратегия развития образования РМ на 2014-2020 гг. Режим доступа: <https://www.globalpartnership.org/sites/default/files/2016-06-moldova-education-strategy-2014-2020-russian.pdf> [Education Development Strategy of the Republic of Moldova for 2014-2020 Access mode: <https://www.globalpartnership.org/sites/default/files/2016-06-moldova-education-strategy-2014-2020-russian.pdf>]

14. Стулов, В.В. (2005). Воспитание профессионально важных координационных способностей у курсантов военных институтов инженерного профиля: автореф. дисс. канд. пед. наук. Малаховка. 24 с. [Stulov, V.V. (2005). Education of professionally important coordination abilities among military engineering institution cadets: Report diss. Malakhovka. 24 p.]

15. Фролов, Е.В. (2008). Формирование точности движений у будущих токарей-станочников в процессе физического воспитания. автореф. дисс. канд. пед. наук. Набережные Челны. 2008. 24 с. [Frolov, E.V. (2008). Formation of the accuracy of movements in future miller operators in the process of physical education. Report diss. Naberezhnye Chelny. 24 p.]